

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING TA'LIM-TARBIYA OLISHDAGI JIHATLAR

Ergasheva Ma'mura Rahimovna

Buxoro shahar Romitan tuman 33-Dmtt direktori

Ergashevamamura1988@gmail.com

+99899 548 88 85

Annotatsiya: *Maqolamiz orqali bola shaxsini ma'naviy kamolga yetkazish, uning xulqida ijtimoiy va biologik omillarning ta'siri, insonning shaxs sifatida turlicha namoyon bo'lishi, bola hayotida ta'limning mazmuni, vositalari, metodlari, rivojlanish jarayonlari, ularning yosh xususiyatlari, shaxsiy qobiliyatlari haqida so'z yuritamiz.*

Kalit so'zlar: *Ta'lim-tarbiya, metod, bola, yosh jihati, salohiyat, rivolanish, o'yin,*

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berish jarayoni bolaning shaxsiyati, axloqiy fazilatlarini va intellektual salohiyatini shakllantirishda muhim bosqich hisoblanadi. Bu yoshda bolaning dunyoqarashi, tafakkuri, kommunikativ ko'nikmalari va ijtimoiy moslashuvi rivojlanadi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tizimi bolaning har tomonlama kamol topishini ta'minlovchi usul va metodlarga asoslangan bo'lishi zarur.

Bolalar egallashlari lozim bo'lgan ijtimoiy-tarixiy tajribalar kattalar tomonidan ta'lim-tarbiya jarayonida, turli xil vaziyatlarda muntazam amalga oshirilib boriladi. Tarbiya va ta'limning mazmuni, vositalari, metodlari, bolaning rivojlanish jarayoni ularning yoshiga qarab izohlanadi. Jumladan, 3 yoshdagi kichik bolalar bilan ish olib borilganda ularning mustaqil hayotga butunlay moslashmaganligi hisobga olgan holda ish tutiladi. Bola ulg'aygan sari uning mustaqilligi, ijtimoiy hayotga moslashuvchanligi oshib boradi. O'z navbatida ta'lim-tarbiyaviy ishlarning mazmuni, vazifalari, vositalari, ijtimoiy agentlar, ijtimoiy muhitlar o'zgaradi. Bolalarning bilishga bo'lgan ehtiyojlari ta'lim-tarbiya ishini murakkablashtirish imkonini beradi. Ijtimoiy-tarixiy tajribani o'zlashtirish asosan faol ish jarayonlarida ro'y beradi. Faollik bolaga xos xususiyatdir. Tarbiya jarayonlaridagi - faollik asosida faoliyatning har xil turlari shakllanadi boshlaydi. Faoliyatlar bola hayotidagi bilim, ko'nikma malakalarning ortib borishiga asos bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim-tarbiya orqali amalga oshiriladigan turli faoliyatlarni maktabgacha yoshdagi bolalar bir vaqtning o'zida o'zlashtira olmaydilar. Ularni bolalar tarbiyachi rahbarligida, uning yordamida sekin-asta egallab boradilar. Bolalar hayotidagi ilk faoliyatlarning eng oddiyolari undagi shaxsiy qobiliyatlar, xususiyatlar, aqliy salohiyati, menligi, tevarak-atrofga ma'lum bir munosabatning shakllanishiga asos bo'lib xizmat qiladi. Bolada dastlabki ijtimoiy moslashuvchanlik, dastlabki harakat va tasavvurlar, taassurotlar shakllana boshlaydi. Harakat usullarini egallab borish orqali bolada faollik sekin-asta rivojlanadi. Ammo faollikning qay darajada rivojlanib borishi ham irsiyatga ham taqlidchanlik qobiliyatiga bog'liq. Bola tabiatida taqlidchanlik borligini hammamiz yaxshi bilamiz. Bola hayotining ilk dastlabki yillarida kattalar bilan bo'ladigan har bir munosabati va narsa-buyumlar

ishtirokida bajargan harakatlari asosiy faoliyat turi hisoblanadi. Bola bilan muomala qilish orqali kattalar ularni asta-sekin ijtimoiy faoliyatga olib kiradilar. Mana shu yo‘llar bilan bola faoliyatning o‘ziga xos tomonlarini egallab boradilar. Shaxsni shakllantirish tarbiya jarayonida ro‘y beradi, inson tarbiyasi uning kamoloti yo‘lidagi bunyodkorlik mehnatida, oila instituti, ijtimoiy hayotda, sotsialiqtsodiy vazifalarini hal etishda namoyon bo‘ladi. Shaxs shakllanishida ta’sir etuvchi omillar mavjud.

Muhit deganda shaxsning shakllanishiga ta’sir etuvchi tashqi borliq, olam voqelik, hodisalar, agentlar majmui tushuniladi. Muhit tushunchasi o‘zida geografikhududiy, ijtimoiy va mikro muhit yani oila instituti xususiyatlarini ifoda etadi. Mikromuhit o‘zida ijtimoiy muhit qiyofasini aks ettiradi. Mikromuhit, bu ijtimoiy muhitning bir qismi bo‘lib, oila, MTT, maktab, do‘stlar, va shu kabilarni o‘z ichiga oladi. Bu mikromuhitda bolani ijobiy va salbiy rivojlantiruvchi va inqirozga eltuvchi hodisalar mavjud. Agar bola mo‘tadil muhitda o‘sib, foydali faoliyat bilan shug‘ullanmasa, xulqida og‘ishishlar ro‘y berishi mumkin Shuni ta’kidlash lozimki, odob, axloq, xulqiy sifatlar, shaxsning barcha ruhiy sifatlari faqat muhit va tarbiyaning o‘zaro ta’siri asosida vujudga keladi. Ta’lim-tarbiya masalalari, ijtimoiy muhit, unda shaxsning shakllanish jarayonida alohida e’tiborga ega. Ijtimoiy voqea va hodisalarning shaxs rivojiga ta’siri g‘oyat muhim. Ijtimoiy muhit abadiy emas, u inson umri davomida o‘zgarib boradi ijtimoiytarixiy qonuniyatlar ta’siri ostida yangilanadi. Oila muhiti - bola tarbiyasida o‘ziga xos muhim tarbiyaviy ta’sirga ega. Shu bois, mustaqillikka erishilgandan so‘ng o‘tgan davr mobaynida oila muhitining shaxs kamolotida tutgan o‘rni va ahamiyati masalalari chuqur tahlil etilmoqda

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim-tarbiya berish jarayoni bolaning shaxsiyati, axloqiy fazilatlarini va intellektual salohiyatini shakllantirishda muhim bosqich hisoblanadi. Bu yoshda bolaning dunyoqarashi, tafakkuri, kommunikativ ko‘nikmalari va ijtimoiy moslashuvi rivojlanadi. Shu sababli, maktabgacha ta’lim tizimi bolaning har tomonlama kamol topishini ta’minlovchi usul va metodlarga asoslangan bo‘lishi zarur.

Xulosa qilib shuni aytish joizki, inson bolasi qobiliyat bilan emas, balki biror bir qobiliyatning ro‘yobga chiqishi va rivojlanishi uchun manba bo‘lgan layoqat bilan dunyoga keladi. Layoqat “mudroq” holatda bo‘lib, uning uyg‘onishi - rivojlanishi uchun qulay muhit yaratishni talab qiladi. Bu uyg‘onish jarayoni aynan ijtimoiy muhitda sodir bo‘ladi, takomillashadi va bolaning komil shaxs sifatida kamol topishida, jamiyatda o‘z o‘rniga ega bo‘lishida xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Qonunchilik palatasi tomonidan 2020-yil 19-mayda qabul qilingan Senat tomonidan 2020-yil 7-avgustda ma’qullangan. O‘RQ-637. 23.09.2021. <https://lex.uz/ru/docs>

2. 2017-yil 7-fevral, PF-4947 sonli qarorida ya’ni “2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha harakatlar strategiyasi”.

3. F. Qodirova, Sh. Toshpo‘latova, N. Kayumova, M. A’zamova. “Maktabgacha pedagogika”. -T., “Ma’naviyat”. 2019 y.- 688 b
4. I. V. Grosheva, L. G. Yevstafeva, D. T. Maxmudova, Sh. B. Nabixanova, S. V. Pak, G. E. Djanpeisova ”Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi T: 2018 y - 72 b
5. Sh. A. Sodiqova “Maktabgacha pedagogika”. “Tafakkur sarchashmalari” T:. 2013 y.- 293 b
6. N. M. Qayumova “Maktabgacha pedagogika”. “TDPU” nashriyoti T:. 2013 y. - 183
7. Grosheva I.V., Mirziyoyeva Sh.Sh., Evstafyeva L.G., Maxmudova D.T., Nabixanova Sh.B., Pak S.V., Nazarova V.A., Isxakova M.R., Abdunazarova N.F.”Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi (Takomillashtirilgan) T: 2022 y.- 102 b